

EDİP CANSEVER'İN ŞİİRLERİNDE OİDİPUS KOMPLEKSİ**OEDIPUS COMPLEX IN EDIP CANSEVER'S POEMS**

Mustafa KARABULUT

Prof. Dr., Adiyaman Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü

ORCID NO: 0000-0001-6259-0868

ÖZET

Psikanalitik kuramda, özellikle Sigmund Freud'un savunduğu görüşe göre, erkek çocuk annesine karşı duyduğu aşk sebebiyle, babası tarafından cezalandırılıp iğdiş edileceğinden korkar. Çocuğun yaşadığı bu karmaşaya "Ödipus Kompleksi" veya "baba sendromu" adı verilir. Ödipus kompleksi, Ödipus karmaşası veya "baba sendromu" olarak bilinen görüş, Sigmund Freud'un kurucusu olduğu psikanalitik teoriye dayanır. Buna göre çocuğun karşı cinsteki ebeveyne duygu ve dürtü beslemesi ön plana çıkar. Bu bağlamda çocuğun ilk aşklarının karşı cinsteki ebeveyni olduğu düşünülür. Erkek çocuk genel olarak evde güçlü bir otoritesi olan babasına karşı bir kompleks yaşayabilir. Aynı şekilde kız çocuklar da güçlü olan babasına hayranlık duyabilir. Erkek çocukların küçük yaşlarda annesine olan ilgisinden dolayı babası tarafından cezalandırılacağı korkusu, çocukta Oidipus Kompleksi oluşturabilir. Freud, bu kompleksteki Oidipus ismini Yunan mitolojisindeki Sophokles'e ait Kral Oedipus hikâyesinden almıştır.

Edip Cansever'in şiirlerinde psikanalitik unsurlar önemli yer tutar. Onun şiirlerinde Oidipus Kompleksi' özellikle Ben Ruhi Bey Nasılım adlı kitapta görülür. Bu kitaptaki bütün şiirlerde şiir karakteri Ruhi Bey'in bunaltılarını, varoluş trajedisi ve psikolojik yaralanmaları ağırlıkta olarak anlatılır. Ben Ruhi Bey Nasılım'da, bireyin bilinçaltı ile bilincinde travmatik olgular yer alır. Edip Cansever, bu şiirde Ruhi Bey'in çocukluk yıllarına giderek baba figürü ile baba kompleksinin arka planına yönelir. Şair, "Beni ölüme uğurlayan bir düğün günü Babamı hatırlıyorum" diyerek babası ile ölüm sözcüklerini aynı bağlamda ele alır. Şiirde baba imgesi otoriteyi ve zorbalığı ifade eder. Kırbaç kelimesi ise şiddeti temsil eder. Cansever, ilgili şiirde Ruhi Bey'i çizmeli, kırbaçlı otokrat baba imgesi ile işlerken, kahramanının trajedisini daha iyi belirtmek için bir de "üvey anne" figürü çizer. Şiir boyunca babasının baskılarını, eziciliğini ve zorbalığını hisseden şair, rahatlama ve kaçış yöntemleri arar. Babasından kaçıp annesine yönelen Ruhi Bey, kimliğini oluşturmak ister. Onun iç dünyasındaki travmatik yapı kimlik oluşturmayı oldukça zorlaştırır. Psikolojik sarsıntılar geçiren karakter, baba sendromu dolayısıyla daima yarım kalmışlık ve kimsesizlik içerisindedir. Bu çalışmada amaç, Edip Cansever'in şiirlerinde "Ödipus Kompleksi"nin nasıl görüldüğünü tespit etmektir.

Anahtar Kelimeler: Edip Cansever, Ben Ruhi Bey Nasılım, Oidipus Kompleksi.

ABSTRACT

In psychoanalytic theory, especially according to the view advocated by Sigmund Freud, a boy fears that he will be punished and castrated by his father because of his love for his mother. This confusion experienced by the child is called "Oedipus Complex" or "father syndrome". Known as the Oedipus complex, Oedipus complex, or "father's syndrome", the view is rooted in the psychoanalytic theory founded by Sigmund Freud. Accordingly, the child's feelings and impulses to the opposite-sex parent come to the fore. In this context, the child's first love is considered to be the opposite sex parent. A boy may experience a complex against his father, who generally has a strong authority at home. Likewise, daughters may admire their strong father. The fear that boys will be punished by their father for their interest in their mother at an early age may create an Oedipus Complex in the child. Freud took the name Oedipus in this complex from the King Oedipus story of Sophocles in Greek mythology.

Psychoanalytic elements have an important place in Edip Cansever's poems. In his poems, the Oedipus Complex' is seen especially in the book called "Ben Ruhi Bey Howım". In all the poems in this book,

the anxiety, existential tragedy and psychological injuries of the poetic character Ruhi Bey are mainly told. Ben Ruhi Bey Nasılım, there are traumatic events in the subconscious and conscious of the individual. In this poem, Edip Cansever goes back to Ruhi Bey's childhood and turns to the background of the father figure and the father complex. The poet deals with the words of his father and death in the same context by saying "I remember my father on a wedding day who sent me off to death". The father image in the poem expresses authority and tyranny. The word whip represents violence. While Cansever should draw Ruhi Bey with the image of the whipped autocrat father in the related poem, he also draws a "stepmother" figure to better indicate the tragedy of his hero. Feeling his father's pressure, oppression and bullying throughout the poem, the poet seeks relaxation and escape methods. Ruhi Bey, who escaped from his father and turned to his mother, wants to establish his identity. The traumatic structure in his inner world makes it very difficult to form an identity. The character, who has had psychological shocks, is always in a state of incompleteness and loneliness due to the father syndrome. The aim of this study is to determine how the "Oedipus Complex" appears in Edip Cansever's poems.

Keywords: Edip Cansever, Ben Ruhi Bey Nasılım, Oedipus Complex.

GİRİŞ

Psikanaliz'in kurucusu olan Sigmund Freud'un teorisi olan Oidipus Kompleksi (Oedipus Complex), karşı cinsteki ebeveyni sahiplenme ve kendi cinsinden ebeveyni ortadan kaldırma dürtüsüne dayanır. Freud'a göre her çocuğun ilk aşkı karşı cinsteki ebeveynidir. Erkek çocuk genellikle evde güçlü bir otoritesi olan rakibi babadan çekindiğinden her iki ebeveyninden de uzaklaşmak zorunda olduğunu hisseder. Erkek çocuğun anneye aşırı düşkünlüğü ve babanın yerini alma isteği bu teorinin temelinde yer alır. Buna göre, erkek çocuk kendisine rakip gördüğü babasını ortadan kaldırmayı amaçlayan bir kin ve nefret besler, diğer taraftan ona karşı belli bir sevgi de hisseder. "Hayranlık duyulan babaya öykünme arzusunu, onu rakip güç olarak ortadan kaldırma ve yerini alma düşüncesi takip eder." (Uğurlu, 1722).

Freud bu teorisini Yunan mitolojisindeki Sophokles'e ait *Kral Oidipus* hikâyesinden esinlenerek adlandırmıştır. (Karabulut, 2013: 70). Freud, kişilik gelişimini farklı dönemlere ayırır: Oral Dönem (0-1,5 yaş), Anal Dönem (2-4 yaş), Fallik Dönem (4-6 yaş), Latent/Gizil Dönem (6-12 yaş) ve Genital Dönem. Bu dönemler arasında fallik evre ön plana çıkmaktadır. (Salman, 2018: 149). Freud, Oedipus kompleksinin psikoseksüel gelişim kuramının fallik evresinde görüldüğünü ifade eder. Fallik evre, çocuğun 4-6 yaşlarını kapsar. Erkek çocuk, babasını saf dışı bırakma düşüncesinden dolayı iğdiş edilme korkusu yaşar. Freud, Sophokles'in oyununda "Kahramanın babasını öldürmesindeki bilinçsiz nedenin, akıl erdirilemeyen bir yazgının zorunluluğu olarak gerçeğe yansıtıldığını" (Freud, 1995: 236) ifade eder.

Oidipus, Yunan mitolojisinde önemli bir kahraman olup "ayağı şiş" anlamına gelir. "Oidipus Thebai kral soyundandır. Kadmos'la Hormania'da kaynak bulan bu soyu bir tanrı yetiştirmiş, ama belki bu tanrıya, Dionysos'a karşı koyduğu için lanete uğramış, akıl almayacak yıkım ve acıların birbirini izlemesini görmüştür." (Erhat, 2007: 226). Oidipus, bilmeden suç ve günah işler ve bu sebeple birçok belaya uğrar. Oedipus'un yanlışlıkla babasını öldürerek onun yerine geçer ve bilmeden annesiyle evlenir.

İkinci Yeni şiirinin önemli isimlerinden olan Edip Cansever (8 Ağustos 1928–28 Mayıs 1986), ilk iki şiir kitabı *İkinci Üstü* ve *Dirlik Düzenlik*'ten sonra yayımlanan *Yerçekimli Karanfil* ile İkinci Yeni şiirine katılır. Şair, *Umutsuzlar Parkı* (1958), *Petrol* (1959), *Nerde Antigone* (1961) ve *Tragedyalar* (1964) ile "dramatik şiir" tarzına yönelir. Cansever, *Çağrılmayan Yakup* (1969), *Kirli Ağustos* (1970), *Sonrası Kalır* (1974), *Ben Ruhi Bey Nasılım* (1976), *Sevda İle Sevgi* (1977) başlıklı şiir kitaplarıyla bireysel konuları yeniden ön plana alır. Daha sonra, *Şairin Seyir Defteri* (1980), *Bezik Oynayan Kadınlar* (1982), *İlk Yaz Şikâyetçileri* (1984), *Oteller Kenti* (1985) adlı şiir kitapları ile yalnızlık ve yabancılaşma temalarını ağırlıkta işler. Şairin ayrıca, *Eylülün Sesiyle* (1981) adlı eseri de önemlidir. Edip Cansever'in bütün şiirleri *Sonrası Kalır I* ve *Sonrası Kalır II* adlarıyla iki ciltte toplanmıştır.

Edip Cansever'in şiirlerinde yalnızlık, yabancılaşma, aşk, ölüm, bilinçaltı, benlik bunalımı, kimlik problemi, depresyon, kaçış, varoluş problemi gibi izlekler ön plandadır. Şairin bazı şiirlerinde tematik olarak "Oidipus Kompleksi"nin de olduğu görülür.

ARAŞTIRMA VE BULGULAR

Edip Cansever'in şiirlerinde psikanalitik unsurlar çokça görülür. *Ben Ruhi Bey Nasılım* adlı kitapta şiir karakteri Ruhi Bey'in psikolojik yapısı, kaçışları, sığınakları, bunaltıları, varoluş trajedisi öne çıkar. Bu şiir kitabında Ruhi Bey, depresif ve melankolik bir ruh hali sergiler. Cansever, şiir kahramanına Ruhi isimi vererek onu soyutlar. Şiir boyunca Ruhi Bey, varlık-yokluk tezadında problemler yaşar. *Ben Ruhi Bey Nasılım*'da, "Bilinçaltı hatırlama yoluyla serbest bırakılmıştır, bellek trajedisinin kökenindeki ilk sarsıntıyı/travmayı aramaya başlar." (Oktay, 2001: 158). Ruhi Bey, şiir boyunca çocukluk ve ilk gençlik yıllarını anımsayarak psikolojik yaralanmalarını dile getirir. *Ruhi Bey Anlatıyor: Bir Düğün Günü ve Sonrası* başlıklı şiirde babasını hatırlayan Ruhi Bey gergin bir yapı gösterir:

"Beni ölüme uğurlayan bir düğün günü

Babamı hatırlıyorum

Babamın ölümünü

Kırbaçıyla birlikte bir çam ağacına gömülü

Annemse odasında babamın

Hasta yatağında

Kımıldamadan yatıyor

Pencerede sapsarı bir limon görüntüsü

Duvarda rengarenk bir kırbaç koleksiyonu.

Hatırlıyorum."

(Cansever, 2008: 57)

Burada, baba figürünün otoritesini, eziciliğini ve zorbalığını belirtmek için kırbaç sözcüğü kullanılmıştır. (Karabulut, 2013: 222). Ruhi Bey, babasını hatırladığı kısımlarda depresif bir yapı gösterir. Kırbaç sözcüğü, "Hem şiddeti hem de cinsel anlamda erilliği temsil eden bir simgedir." (Serdar, 2003: 70). "Bir Çiçek Sergicisi Der ki" adlı şiirde de "Oidipus Kompleksi" yer alır. Anlatıcı konumundaki Çiçek Sergicisi, Ruhi Bey'in babasını tanıdığını ifade ederek onun kırbaçından da bahseder:

"Ruhi Bey'i İçerenköy'den tanırım

İçerenköy'ü iyi bilirim de ondan

Kaç yıl önceydi, şimdi unuttum

Babasını da tanırım

Kaç yıl önceydi, bilemem

Üryani eriği gibi gözleri vardı

Çizmeleri, kamçısı

Ruhi Bey, benden çiçek alırdı

O zamanlar sokak sokak dolaşırdım..."

(Cansever, 2008: 36)

Yukarıdaki şiirde Ruhi Bey'in babası çizmeli, kırbaçlı otokrat baba figürü olarak tanıtılmaktadır. Şair, Ruhi Bey'in trajedisini daha iyi ortaya koymak amacıyla "üvey anne"den söz eder. "Ruhi Bey ve Limonluktaki Yangın" adlı şiirde Ruhi Bey'in üvey annesi ile olan ilişkisinden bahsedilir. Bu durum mitolojideki Oidipus'un yanlışlıkla annesi ile birlikte olmasını anımsatır. "Ruhi Bey ve Limonluktaki Yangın" adlı şiirde bu ilişki imgesel olarak anlatılır:

"Köpüren sütler gibiydik

Limonlar beyazlandı

Bir limondan başka bir limona geçtik

Bir limondan başka bir limona geçtim

Gözlerim süt gibiydi, sayısız gözlerim vardı...”

(Cansever, 2008: 67)

Psikanalizde Ödipal döneme ait ensest yönelimli dürtüler olabileceğinden söz edilir. Bu şiirde üvey anne ile Ruhi Bey arasındaki limonlukta yaşanan ilişki Ruhi Bey’in sonraki hayatında olumsuz etkiler bırakır. Ruhi Bey, kendisi için trajik bir mekâna dönüşen limonluğu yakarak, rahatlar ve dürtülerine cevap verir:

“Bir gece uykudaydı bütün konak

Gizlice bahçeye çıktım

Yaralı bir hayvan gibi sürünerekten

Sokuldum limonluğa usul usul

Döktüm bir şişe gazı ve limonluğu yaktım.”

(Cansever, 2008: 70)

Psikanalizde ateş yakmanın ve yangın çıkarmanın da bir rahatlama yöntemi olduğu söylenir. Özellikle depresif ve şizofren kişilerde görülen bu durum bireyin ruh dünyasındaki travmatik yaralanmalarının en üst seviyesini gösterir.

SONUÇ

Sigmund Freud’un temellerini attığı Psikanaliz’in önemli hususlarından olan Oidipus Kompleksi (Oedipus Complex), karşı cinsteki ebeveyni sahiplenme ve kendi cinsinden ebeveyni ortadan kaldırma dürtüsüne dayanır. Erkek çocuğun annesine olan düşkünlüğü ve babasını ortadan kaldırma isteği ön plana çıkar. Oidipus Kompleksi, ismini Sophokles’in Kral Oidipus hikâyesinden almıştır.

Edip Cansever bazı şiirlerinde “Oidipus Kompleksi” izlek olarak ele alınmıştır. Şairin *Ben Ruhi Bey Nasılım* adlı kitabında şiir karakteri Ruhi Bey’in depresif ve melankolik bir ruh hali içerisinde. Varlık-yokluk trajedisinde bir kişi olan Ruhi Bey çocukluk ve ilk gençlik yıllarında babası ve üvey annesi ile ilgili hatıralarından söz eder. Babasını “kırbaç” imgesi ile birlikte anımsayan Ruhi Bey, onun otoriter ve zorba bir yapıda olduğunu belirtmek ister. Ruhi Bey ayrıca, Kral Oidipus adlı eserdeki Oidipus ile aynı kaderi yaşayarak istemeden üvey annesi ile birlikte olur. Her iki karakter de trajik bir yapı içerisinde olduğu görülür.

KAYNAKÇA

Cansever, E. (2008). *Sonrası Kalır II*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Erhat, A. (2007). *Mitoloji Sözlüğü, Remzi Kitabevi*, İstanbul.

Freud, S. (1995). “Dostoyevski ve Baba Katli”, *Sanat ve Sanatçılar Üzerine*. Çev. Kâmuran Şipal. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 218-245.

Karabulut, M. (2013). *Edip Cansever Şiiri - Psikanalitik Bir İnceleme*, Öncü Kitap Yayınları, Ankara.

Oktay, Ahmet. (2001). *Şairin Kanı*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.

Salman, S. (2018). *Psikanalitik Yaklaşım Açısından Baba-Oğul İlişkisi: Gişe Memuru ve Beş Vakit Filmleri*, *SineFilozofi Dergisi*, Cilt: 3, Sayı: 5, 145-159.

Serdar, A. (2003). “Patoloji ile Varlık Arasında Ben Ruhi Bey Nasılım”, *O Ben Ki: Edip Cansever*, Alkım Yayınları, İstanbul.